

ئامراز و ھنگاوی گونجاو ب ئاشکراکردنی گڼندوبی و بدواداچوونی سامانی دزراو

ئاماد کردنی: Stella Roque
وږگڼان و داښتنوبی*: شوان رښید
shwanrashed@gmail.com

ل میانی کفرانس جیهانی کبی سالی ۲۰۱۷ ی تایبەت ب
رژنام وانی کنځگری (الصحافة الاستقصائية)، چەند رژنام وانی ل
پا ھندک ئامژگاریدا، ئزموونی کاری خیان سبارت ب چنی تی
بدواداچوون و شوڼپهڼگرتنی سامانی دزراو خست توبو. ئوانیش
بریتی بوون ل رژنام وان (کوامی دمیگنی – Koami M Elom
Domegni) ل (ئلترناتیف L’Alternative) ل کماری تځ،
(میراندا پاتروسیک – Miranda Patrucic) نویار (محرر) و
پامندی کنکار (الاستقصائي) ل پرژی ریپرتکردنی گڼندی و
تاوانی رځراو (OCCRP)، (تیم بورخیس Tom Burgis) پامندی
لپچینکار (مراسل التحقيقات) ل رژنامی فاینښیال تایمز،
(جیمس مینتز James Mintz) دامزرڼر و سبرکی جڼجکاری
گروپی مینتز .

“وات کبی ئم و وات کی بچک لانی، لځگڼ ئوښ بردن د ر و
پاری ناشیعی یخ کی گرتو. وهای گوت (دمیگنی) ل رژنامی
ئلترناتیف سبارت ب و وات کبی خی (تځگ). ئم ل سامانی
کانزایی د و م ندین، لځگڼ ئوښ ب د ست ن فر تی س رچا و کان و
د نا نین. ئځر بچیت ناوچ کانی کانزاکاری، ل و گ مځگای ز
ه ژار د بینیت”.

ئو دت: پرسیار گرتځر ک ب ئم ئوښ، ئیا ئم پاران
ب کو چوون؟”

“ئم چەند شوڼی کی ئو رځایان مان د زیو ت و ک د کر ب
ھمو و واتانی جیهان راست بن ک برپرس گڼندوبی کان ب کاریان
د ه ن ب شاردن و ی پار پیس کانیان” وهای گوت (جیمس مینتز

James Mintz) که کمپانیهای هاسا و بربهرمهانی یاریک ب ناوی یاری گندهچیکان (Kleptocrats)؛ که یاریزانکان بریتین لسیاسیه گندهچیکان که ژربژر پارکانیان دسکوتو، هودددن ب هیو وچژ ل ژیانکی زدخشگوزران وربگرن. ئیا ئوانی ب دوا دچوونیان کردو (که لوو ی رژنام وانانی لپچینکار بن یان دواکارانی گشتی یان پلیس بن) چن سکرکوتو بوون ل شو نپهه گرتنی ئو پاران؟

ئەمەي خوارەو گەنگەرىنى ئۆتۈم ئۆزگارىيەن بىر ئۆزنامەۋانان تا
 بىتۈەن ئۆتۈم ئۆشكرا بىكەن ئايا گەندەچىكەن ۋە تاۋانباران ۋە
 ئۆۋەنى دى، پارەكەن لى كۆمەك شاردەدەن؟

[illegible]

“پارټي ګان هه ميشي له د درو وې وېلات خړج د کړن، له کښک و تل لار ګان له ئيسپانيا، فدر نسا، ميامي، گښتي بازارا يکردني گرانې ها” پاتروسيک واي وت. هره هند کي ئوان پارټي ګان يان له درو وې وېلات خړج بکي، دتوانين چي ندين تن له و تل مارانې بدست بخي کي پيو نديدارن بېو باب تان و: داوا و تل مار ګاني دادگا، تل مار ګاني مو کداري، تل ماري هاوس رگيري و جيا بون و ګان.

سەبارەت بە پەسولەکانی وەگەیشت و فرۆکە تایبەتییەکان، پاترۆسیک
پەییوایە دەتوانرێت هەر لەسەر ئینتەرنەت بە ئاسانی بەدواداچونیان
بە بکەرێت، ئێوەیش لە رەگای ئامرازەکانی چاودەریکردنی هاتوچە
دەریایی و لەکەڵەندوو و لەو بەلەگە تایبەتییانەی کە چاودەری
فرۆکەکان دەکەن.

هه‌روه‌ها هه‌هانی ره‌ژنامه‌وانان ده‌دات بگه‌ن ب‌ن‌و داتا به‌یس-
گشتیه‌کانی سه‌ر ئینه‌رنه‌ت، ته‌ماری کارنامه‌بازرگانه‌کان، ره‌ژنامه‌
فرمیه‌کان، هه‌روه‌ها داتا به‌یسی رووه‌ما له‌شوه‌ی (Investigative)

Dashboard Search) و تمارکاني دادگا. ب تايډتيش تمارکاني دادگا ک سچاوييکي د و و م ندي زانياريکاني.

ل م س ل ي گ ا ن ب دواي ک ي ن و فرشي ز ويوزار و خانوبل و کردي بازرگاني تايډت ب س ر کي ئ مريکا د نا ډ ترامپ و موککاني ل ئاسيائي نا و است، بورخيس تيشکي خست س ر ئ و و تمارکاني دادگا ب ر ژنام و انان چ ن د ب بايخ و ب ک ب وون. وتيشي: "سوودمان ل و سچاو ز ب ل ا و و رگرتو ک ل م و ب ر ب کار ن ه نراو، ئ و يش ئ رشيفي ئ ليکتر ن سستمي ياسايي ئ مريکي (PACER)، ئ م ئ رشيف ب کي ز ر پار ي ب خ رج کراو، ه رچ ن د ب ه موو کيس کان ناشت، ب م ب ئ گ ر ب شانيني ي کگرتو (بريتانيا) ب راوردي بک ي ن، و ک دز ک ر ن ي ز ب ل ا ح ي ئ و زانياريان واي ک ل ف م و ش و و ي شاراو دان.

مينتز ه رو ه ا تيشک د خات س ر سچاو يکي ديک ش ک ب شو نپ ه گرتني پار کان سوود ب خ ش کات ک د ت: ه و ب د ئ ا راستي س ن د کاني ق رز بد زيت و، يان ر ن گ ب تواني ب دواي خانوبل ر بارمت (ر ه ن) کراو کان دا ب گ ي ن ک ل ز ر ب ي کات کاندا پ ي و ندي بانکي کانمان ب ئ اشکرا د کات.

• داتا بيس کان و ه ر دز ک ر ن کي زانياري کان ب کار به ن، ل گ ئ و ش ب ر د و ام ه و و د س تخس تي ب گ نام ئ ر جينا کان بد. ه موو ر ژنام و ان کاني ئ و تيم ئا م ا ژ يان ب بايخ ي ب کار ه ناني داتا بيس کان و داتا دز پ کراو کان کردو، گ ر ن گ تر ل و ش گ ا ن و و ي ب داتا دز پ کراو ک ن تر کان، ئ م ش ب م ب س تي پشت س تور ک ر ن ي تو ژ ن و کان يان و د زين و و ي س ر دواي نو ب شو نپ ه گرتني پار کان و ئ س ت د اراييد کان (Financial asset). د ميگني د ت: "پ يام ن ر کان ه موو چ ش ن داتا بيس ک و زانياري کي دز پ کراو ک د س تيان پ ي د ا د گات ب کار د ه ن: ل و ان، ب گ نام کاني پ ن ما، داتا دز پ کراو کاني سويس ليکس، پ ا کاني ب ه شت (ب گ نام کاني پارادايز)، ب گ نام کاني ب ه ماس". مينتز ي ش د ت: " ئ م داتا بيس ي (Investigative Dashboard Search) و داتا بيس کاني تر ي ش ب کار د ه ن ي ن. ب م پ ل س ر ئ و د ا د گ ر ي ن ک ک پ ي چا پ کراو زانياري کانمان ل دادگا کان و د س ت ب و ت، ز ر ب ي کات ي ش ئ و زانياريان ل ک پ ي دادگا دا ه ي ل ک پ ي داتا بيس کاندا ني، ک ر ن گ ئ و زانياريان ه ن د ک ج ا ر ز ر ي ش ب ک ب ن".

• سه‌شال میدیا و سه‌رچاوه مرئی‌کان به‌کار به‌ند به‌دواداچوونی شه‌وی ژیا نی با به‌ت‌کت**.

هه‌ر یه‌ک له پاتر‌سیک و مینتز ده‌ن هه‌ند‌ک له سه‌رچاوه به‌سوود‌کانیان په‌یو‌ندی هه‌بوو به‌ئ‌ندازیارانی بیناسازی و دیزاین‌ر‌کانی دیک‌ری ناوه‌و و خه‌کی تر‌که به‌گره‌ست له‌گه‌و و که‌سانه کاریان کردو که به‌دواداچوونی ره‌ژنامه‌وانیان له باره‌و کردو.

مینتز ده‌ت: "دیزاین‌ر‌کانی ناوه‌و (ناوه‌وی با‌خانه‌کان)، په‌ویستیان به‌و ده‌ت راسته‌وخ که‌یار‌کانیان ببین، هه‌روه‌ها خاوه‌ن و موکه‌کانه‌ش ده‌ناسن که له خزمه‌ت‌گوزاریه‌کان و دیزاین‌کانیان سوود و‌رد‌گرن. و‌ان ناماده‌ن به‌ناز و فیزه‌و له نه‌و ما‌که‌کان که خه‌یان دیزیانان کردو، وه‌نه بگرن و له سه‌ر ئینت‌رنه‌ت له په‌یجه‌کانیاندا به‌اوی بکه‌نه‌و***".

هه‌روه‌ها پاتر‌سیک ده‌ت: "ئه‌مه له‌گه‌و ئ‌ندازیارانی بیناسازی قسه‌مان کردو. که‌مپانیاکان (ئه‌ندازیاری) هه‌موو جه‌ره وه‌نه‌یه‌ک به‌اوه ده‌که‌نه‌و، هه‌روه‌ها چیان له خانوه‌کان کردو و ته‌چوه‌که‌ی چ‌ند بووه به‌اوی ده‌که‌نه‌و.

پاتر‌سیک ناماژ به‌وه‌ش ده‌کات که به‌ره‌ژنامه‌وانان زه‌ر گرن‌گه به‌دواداچوون به‌ستایلی ژیا نی و‌ان به‌که‌ن که با به‌تی کار ره‌ژنامه‌وانیه‌که‌یان، به‌ئه‌وه‌ش به‌کاره‌نانی ته‌ته که‌مه‌ایه‌تیه‌کانی وه‌ک فیه‌سبوک و ئینسته‌گرام سووده‌بخش ده‌بن به‌دیاریکردنی کا‌ا و جلو به‌رگ که که‌یویانه، هه‌روه‌ها به‌بینینی و‌و خانوانه‌ی ته‌یدا ده‌ژین یان و‌و یه‌خت و به‌له‌مانه‌ی گه‌شتی په‌ده‌که‌ن.

هه‌روه‌ها ده‌ت: ئ‌مه هه‌ده‌ستین به‌و‌رگرتنی وه‌نه‌کان له سه‌شال میدیا، له وه‌نه‌کاندا ره‌نگه چ‌ند با به‌ت‌ک و‌ره‌گرین، له‌وانه په‌اوه‌کان، جه‌دانه‌کانیان، خشه‌کانیان، دواتر له گوگل به‌دوای و‌و کا‌ا و که‌لوپ‌لانه‌دا ده‌گه‌ه‌ه‌مین که مه‌به‌ستمانه تا زانیاری ته‌واو له‌سه‌ر کا‌ا و که‌لوپ‌له‌کان و نه‌رخه‌کانیان و‌ره‌گرین" هه‌روه‌ها ده‌ت: "ئه‌مه په‌شته ده‌مانزانی که موچه‌ی سه‌ره‌کی په‌شووی مه‌نتینیگره (چیای ره‌ش) به‌شی که‌ینی و‌و کاتر‌مه‌ره‌ی نه‌ده‌کرد که له ده‌ستی بووه****".

مینتز هه‌ر له‌و روه‌وه ده‌ت: گرن‌گه سه‌رچاوه‌ی مرئی به‌هه‌ز ده‌ستنیشان بکه‌ین تا په‌ی به‌و با به‌ته به‌ین که ده‌مانه‌وه‌ته له‌که‌ه‌ینه‌وه و به‌دواداچوونی له‌باره‌وه بکه‌ین، یان روه‌و که‌سانه بکه‌ین که له‌وه‌یه له‌گه‌و ره‌ژنامه‌وانان زانیاریه‌کانیان بدرکه‌نن، یان فه‌رمانه‌رانی له‌کار لادراو، سه‌کرت‌ره‌کان، خزمه‌تکاران، یان و‌و

کسانى د کونډو د رڼو بې بازنې با بټکې کې لوانډي حزيان ل
گندې نېټ، ئمان هره موويان دکر سچاوې
چاو وانکراوى ب سوود بن رڼناموانان.

• هاوکارى لگې رڼناموانان ل د رڼو د وټکټ ب
بدواداچوونى ئست (موک وما).

د ميگنې و پاترسيک، ئو ب گنگ د زانن کې سوود ل شارزايى و
پسپرى رڼناموان کدکارکاني وټانى تر وټگيرټ ب
شونپه گرتنى موک و ما.

“هاوکارى بان سنور (سنور ب) کې مکی زرى ب کارى ئم کردو”
وټى ووت د ميگنې. کارمان کردو لگې سټرى کنډکاري (ANCIR)
، سينز (CEN020) ، يکټى نودوټى رڼناموانانى کنډکار
(الصحيون الاستقصائون) ، ئفريقيا ب سانسر. ئگېر بټو
سپرى بگنام يک بکين کې رگېزکى بگاني تدا بټ، رنګ
هيچى ل تڼدگين يان پويستيمان ب زانيارى زدد تر هټ،
لرڼو داواى کېمک ل پاتررکانمان دکين، ئوانيش بټردوامن
ل پشتيوانى کردنمان.

پراوټرکان:

* ئم بابټ ل سټرټادا ل زمانى عرټبيو د سټکراو ب
وټرگټانى ب کوردي، بټام ب هې کټشې وټرگټانې عرټبيکې،
بټراورد کراوټو ب ب نوسينډ ئرجينا کې ب زمانى ئينگليزي،
و کېموکو يکاني چاک کراو، ب هې گرنګي کېو پداگربووم ل سټر
وټرگټانې، ب زياتر سوود گياندينش ب رڼناموان و
پيامنټراني کوردزمان، چندين پټراوټر و زانياريم ب زياد کردو.
پټرټي رپټرتکردنى تاوانى رټکخراو و گندې (OCCRP) بريتي ل
پلاټفټم کې ل ساى ۲۰۰۶ د سټبټ کار بوو ب پټرد هټماين
ل سټر تاوانى رټکخراو و گندې ل جيهاندا، نزيکې چل سټنټري
لکټينډو قازانچ نويستى ل وټانى ئفريقيا و ئمريکا و
ئوروپادا هې، ديان رڼناموان و گټور د زگاي هټواى ل
سټرجټم جيهاندا کارى تدا دکن. لټم بټسټر دټوانن زانيارى
زياتر ل سټر ئم پلاټفټم بټدټ بخن: <https://www.occrp.org/en>

گروپى مټر ل ساى ۱۹۹۴ دامزرټراو، گروپټکى جيهانى شارزاو
چاوکراو يان هې ب شیکارکردن و ئاشکراکردنى کرد بازرگاني

شاراوکان له جیهاندا زیاتر له 10000 لیکونکویندوې کښکاریان کړدو له پتر له 100 وټات. له م بستر د توان زانیاری زیاتر بستر بخن: <https://mintzgroup.com> ، هر ئم گرووپ یاری گډونچیکانی بهره مهناو.

له زانیاری زیاتر و داب زاندنی ئلیکیشن ئم یاری د توان له م بستر سود و ربرگرن. <http://kleptocrat.net> ئم داتا بیس تایبته به بزاوتی هاتوچای د ریاییدو، مجموعوی زیاتر له 550000 کشتی ته دا تمار کراو و ئبدیتی بردد میش دکرته. سرباری خستندووی زانیاری و وردکاری تایبته به کشتیکان و تایبته نندی و جریان. هر ووها نخشیکه زیندی ته دایه که جوای برددوامی ئو کشتیان د رددخات، هر موو که سکش د توان له سر ئینترنټ چاودری جوو و هاتوچای کشتیکان له بندرکان و دریایا و زریا جیهانیکاندا بکات : <http://www.marinetraffic.com/en/ais/home/centerx:-12.1/centery:25.0/zoom:4>

ئم بله گه تایبته به چاودری بزاوت و جووای فوکه و فوکه خانکان، وک بله گکه به ئارزووم ندانی فرکه و پرفیشنالکان و سفی خای دکات، که سکی فوکه وان به ناوی مات فاکس (Matt Falcus) دروستی کړدو، که خاون ژماریک کتب و چندين نوسینی تایبته به فوکه وانیه له گه فارکاندا، هر ووها خاون فرگه یکه دیجیتالی به فوکه وانیه، له سای 2006 به م بستی گه یاندنی نوچه فوکه خانکانی جیهان ئم بله گه دام زراو : <http://www.airportspotting.com>

ئم داتا بیس به تایبته به رژنام وانان دروست کراو، به م هر موو که سکش د توان به نو زانیاریکاندا بگوت و سوودی له و ربرگرت، ربریکه تایبته به نزیکه 450 تماري بازگانی و لیستی کمپانیاکان و داتا بیسی که یاریکانی ته دایه، زیاتریش فکس د خات سر چالاکي بازگانی کمپانیا گشتیکان و حکومتیکان، له م سایتو د توانیت به دواي بگه نامکان و زانیاریکاندا بگوتیت: <https://data.occrp.org>

د سټاگیشن گشتی به تمار ئلیکتریکانی سسټمی یاسایی ئمریکی (Public Access to Court Electronic Records) بریتیه له داتا بیس که زانیاریکانی سسټمی یاسایی ئمریکای ته دایه ئرشیفکراو به شو یکه ئلیکتریکي و به فایل PDF که هر موو که سکش د توان له سر ئم سایتو <https://www.pacer.gov> د سټی پیاو

را بگات.

<https://panamapapers.icij.org>

[Swiss Leaks: Murky Cash Sheltered by Bank Secrecy](#)

<https://www.icij.org/tags/paradise-papers>

** مـبـست لـ ژيانی ئـو کـس و لایـهـنـانـیـهـ کـ تـوـگـلاون بـ بردنـ دـرـوـیـ پـار و گـنـدـیـان گـومـانی وایان لـدـکـرت، کـ بـ هـیـ ئـکـاـوـنـتـکـانـیان لـسـر تـوـ کـمـایـتـیـکـان دـتـوانـرت وردکاری ژیانیان و خـرجـیـکـانـیان بزانت، یان لـ کـسانی تر زانیاریمان لـ سـر تـچـووی مـاـ کـانـیان دـست بـکـوت.

*** مـبـستی ئـو دیزاینـرانـن کـ کار بـ کـسـکی دیار دـکـن، بـ کارـکـانـیان دـنازن و رـنگـ وـنـکـانـیان لـ کـاتی کارکردن یان دوا کارکردن لـ ئینتـرنـت بـا و بـکـنـو وکـشانازی کردن بـ کارـکـانـیان لـلـکـ و وکـریکلام کردنیش بـ کوالـتی کارـکـانـیان و مـعمـلـکـانـیان لـ لایـکی تر.

**** لـ رـژـنـامـگـری کوردیدا، روداوـکی هـاوشـو لـسـر کـاـتـرمـکـی دـستی سـرک وـزیرانی هـرم (نـچـیرفان بارزانی) تـمار کـراو

<https://investigativecenters.org/>

[Tweets by CEN0Z0_Afrique](#)

یـکـتی نـودـوـتی رـژـنـامـوانـانی کـنـکار، نـتـوـرکـکی نـودـوـتی، پـکـدت لـ نـزیکـی دوو سـد رـژـنـامـوانـانی کـنـکار و نـزیکـی سـد رـکـخـراوی مـدیای لـ نـزیکـی حـفتا وـت، سـی 1997 لـلـان رـژـنـامـوانـانی بـناوودـنگ (چاک لویس) دامـزرـنـراو، ئـم نـتـوـرکـک وکـ پـرـژـیـک بـ دـستپاکی گشتی راگـیـندرـاو، لـگـ فـکـس کردن لـسـر هـنـدک بـبـت کـ لـ سنورکـدا ناوـستن، لـوانـ: تاوانی سنوربـ، گـنـدـی، لـپـچـینـو لـ دـسـتـات. ئـندامانی ئـم نـتـوـرکـک لـ توـژـینـو کـنـکارـیـکان و لـکـکارـیـکانـدا هاوکاری یـکـتری دـکـن. لـم سـایتـو دـتـوان زانیاری زیاتر وـرـبـگـرن.

<https://www.icij.org>

بـستـری بـبـتـکـ بـ زمانی عـرـبی

<https://ijnet.org/ar/blog> /خطوات-وأساليب-جيدة-للتبـع-الثروة-المـ

نـهـوبـة-واکتشاف-الفساد

بـستـری ئـرجیناـی بـبـتـکـ بـ زمانی ئینگلیزی

How to Track Looted Wealth: Tips for Reporters